

Dominika Czajkowska-Ziobrowska

Kompetencje techniczno-medialne w społeczeństwie współczesnym

Problemy Profesjologii nr 1, 69-78

2009

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Dominika Czajkowska-Ziobrowska¹

KOMPETENCJE TECHNICZNO-MEDIALNE W SPOŁECZEŃSTWIE WSPÓŁCZESNYM

Streszczenie

Artykuł dotyczy kompetencji techniczno-medialnych w społeczeństwie współczesnym. W artykule powołano się na antropologiczno-kulturową koncepcję Margareth Mead. Koncepcja ta przedstawia odmienną pozycję człowieka dorosłego oraz dziecka w zależności od opisywanego czasu w historii. Pozycja ta jest uwarunkowana między innymi posiadanymi kompetencjami techniczno-medialnymi człowieka. W społeczeństwie współczesnym dorośli bardzo często posiadają mniejsze kompetencje techniczno-medialne. Dorośli uczą się od dzieci.

THE TECHNICAL-MEDIA COMPETENCES IN THE PRESENT SOCIETY

Summary

The Article concerns the technical-media competences in the present society. It was quoted in the article on the anthropological-cultural conception Margareth Mead. This conception represents different position of an adult man and child in dependence from the described time history. His position is conditioned among others possessed by the man technical-media competences. Adults possesses smaller technical-media competences in the present society. Adults learn from the children.

Wprowadzenie

W społeczeństwie współczesnym życie człowieka paradoksalnie nie jest proste. Rzeczywistość człowieka jest „rozbita” pomiędzy tradycyjnymi wartościami, przekazywanymi z pokolenia na pokolenie (przekazywanymi przez szkołę i dom rodzinny), a „nowoczesnymi” lansowanymi przez media i kulturę popularną. Obecnie „współczesny przeciętny człowiek dysponuje możliwościami życiowymi, które niegdyś zarezerwowane były jedynie dla mniejszości stojących na najwyższych szczeblach hierarchii społecznej”². Dzisiaj „masy korzystają [...] zarówno z przyjemności, jak i akcesoriów wymyślonych niegdyś przez grupy wybrane i tylko im właściwych, na ich wyłączny użytek. Charakterystyczne dla obecnych mas apetyty i potrzeby uznawane niegdyś za objaw wyrafinowania, ponieważ były własnością niewielu”³. Współczesny człowiek ma możliwości prawie nieograniczone. „Prawie”, ponieważ bardzo często dochodzi do sytuacji, w której będąc w posiadaniu przedmiotów takich jak laptop, odtworzący DVD, projektor multimedialny, sprzęt muzyczny – nie możemy z nich skorzystać, ponieważ nie posiadamy ku temu odpowiednich kompetencji. Nie stanowiłoby to być może

¹ Dominika Czajkowska-Ziobrowska, dr. Wyższa Szkoła Pedagogiki i Administracji w Poznaniu.

² J. Ortega Y Gasset, *Bunt mas*, Warszawa 1995, s. 21.

³ *Ibidem*, s. 19.

większego problemu, gdyby dotyczył on tylko życia prywatnego, towarzyskiego, ponieważ ostatecznie zrezygnowalibyśmy z pewnego typu spędzania czasu wolnego. Niestety, coraz częściej określone umiejętności techniczne są niezbędne w realizowaniu życia szkolnego, czy zawodowego. Kompetencje techniczno-medialne są konieczne do pełnego funkcjonowania w społeczeństwie współczesnym. Dla zobrazowania problemu posłużę się socjologiczną koncepcją dotyczącą młodzieży Margareth Mead.

Antropologiczno-kulturowa koncepcja Margareth Mead

Koncepcja antropologiczno-kulturowa Margareth Mead, jak sama nazwa wskazuje, wywodzi się z antropologii kulturowej. Dla kulturalistów: „społeczeństwo właściwe jest charakteryzowane przez własną kulturę i przez własną produkcję materialną”, uważają oni, że „kultura jest definiowana przez wspólne cechy kulturowe”, przy czym „wspólne cechy kulturowe nie są uzewnętrzniane przez osobników”⁴.

Margareth Mead wprowadza rozróżnienia na kultury *postfiguracywne* – w których dzieci uczą się głównie od swoich rodziców, *kofiguracywne* – w których zarówno dzieci, jak i dorośli uczą się od swoich rówieśników oraz *prefiguracywne* – w których dorośli uczą się również od swych dzieci. Autorka koncepcji zaznacza, że społeczeństwo prefiguracywne „jest odbiciem czasu, w którym żyjemy.” Według niej „społeczeństwa prymitywne, wąskie grupy religijne i ideologiczne enklawy są głównie postfiguracywne – opierają się na autorytecie pochodzącym z przeszłości. Wielkie cywilizacje, które z konieczności wypracowały sobie techniki przyswajania zmiany, musiały też w pewien sposób wykorzystać uczenie kofiguracywne, tzn. od rówieśników, od osób, które stanowiły ich otoczenie w czasie zabawy, nauki czy wykonywania zawodu. Teraz [podkreśla M. Mead] wchodzimy w okres nie znany dotąd w historii, w którym młodzi zyskują sobie unikalny autorytet w swym prefiguracywnym zrozumieniu nie znanej jeszcze nikomu przyszłości”⁵. Analizując współczesne społeczeństwo podkreśla jego unikatowość wynikającą z tego, iż „wszyscy ludzie na ziemi stali się częścią wzajem ząbwiąjącego się systemu połączeń i przepływu informacji, opartego na wynalazkach elektronicznych, młodzi ludzie w każdej części świata stają przed sytuacją, z których nikt ze starszych nie spotkał się dotąd i nigdy się nie spotka. I odwrotnie, starsze pokolenie nie może już absolutnie liczyć na to, że w życiu ich dzieci powtórzy się ich własne, nie znane nikomu doświadczenie stopniowo ujawniającej się zmiany”⁶.

Dla współczesnej młodzieży podstawowym problemem jest konstruowanie własnej tożsamości, problem ten nie istniał dla członków pierwotnych, stabilnych kultur⁷, „ponieważ istniały tam trwale wzorce orientacji i obiekty identyfikacji. Rzeczywistość doświadczana była jako niezmienna i quasi-naturalna, istniejącego stanu rzeczy nikt nie kwestionował ani nie próbował zmienić”. Młody człowiek „był lub stawał się tym, czym byli już przodkowie”. Jego zakorzenienie we wspólnocie rodziny i rodu było mocne. „znał swe przyszłe przeznaczenie i respektował oczekiwania innych”. Z kolei obecnie, starsi tracą na znaczeniu:

⁴ J.-P. Durand, R. Weil, *Sociologie contemporaine*. Paris 1994, s. 515-516.

⁵ M. Mead, *Kultura i tożsamość. Studium dystansu międzypokoleniowego*. Warszawa 1978, s. 25.

⁶ *Ibidem*, s. 104-105.

⁷ H.M. Griese, *Socjologiczne teorie młodzieży. Wprowadzenie*. Kraków 1996, s. 52-53.

„wprawdzie jeszcze dominują, ale punktem odniesienia dla młodego pokolenia coraz wyraźniej stają się rówieśnicy. Tworzą się subkultury młodzieżowe. Orientacja na rówieśników zwiększa dystans wobec pokolenia rodziców, co kończy się wyobcowaniem. Na porządku dziennym staje się konflikt pokoleń”. Niepewność i dezorientacja powodują, że przyszłość rysuje się jako mglisty horyzont, określenie własnej tożsamości staje się coraz trudniejsze. Istotny dla koncepcji Mead jest fakt, że „stosunek młodych ludzi do danej otaczającej ich i odciskającej swe piętno kultury decyduje o tym, jak wielkie są problemy tożsamości (przynależności) w wieku młodzieńczym. Kulturowo typowe dla obecnej epoki, którą Mead uznaje za przejściową od kofiguratywnej do prefiguratywnej formy życia, są konflikty między pokoleniami. Młodość zaś jest okresem w życiu, kiedy konflikty pokoleniowe przeżywa się szczególnie mocno, kiedy panują niepewność, brak więzi i dezorientacja. Przyczynę tego zjawiska widzi Margareth Mead w gwałtownych zmianach społeczno-kulturowych uruchomionych przez postęp naukowo-techniczny: kultura staje się dla młodzieńczych sposobów zachowania wartością zmienną i wymagającą wyjaśnienia”⁸. Koncepcja Margareth Mead ukazuje, iż dla współczesnego pokolenia nastolatków punktem odniesienia stają się rówieśnicy (mimo, iż w pewnych sferach nadal dominują dorośli), tworząc jednocześnie dystans wobec rodziców, w konsekwencji owocujący zjawiskiem konfliktu pokoleń.

Uogólniając, w kulturach prefiguratywnych dorośli (rodzice) zmieniają swoją pozycję w społeczeństwie poprzez nabywanie od dzieci kompetencji kulturowych, niezbędnych do funkcjonowania w społeczeństwie współczesnym. Należą do nich na przykład kompetencje techniczno-medialne, takie jak obsługa komputera, Internetu, czy telefonu komórkowego. Dochodzi do sytuacji, w której to dorosły człowiek zakupując komputer czy drukarkę, w domu przekazuje ją synowi czy córce w celu podłączenia, sprawdzenia funkcjonalności nowego urządzenia po czym, zaczerpnięcia od dzieci wiedzy o jego użytkowaniu. Coraz częściej rodzice korzystają z wiedzy i umiejętności techniczno-medialnych dzieci.

Kompetencje techniczno-medialne współczesnego człowieka

Pojęcie kompetencji w literaturze nie jest jednoznacznie określone. „W ujęciu lingwistycznym kompetencje w jakiejś dziedzinie to zdolność do prawidłowego wypełniania obowiązków i podejmowania właściwych decyzji, wynikająca z wiedzy i doświadczenia danej osoby (od łac. *competentia* – odpowiedzialność, zgodność, uprawnienie do działania)⁹. Wacław Strykowski charakteryzuje kompetencje jako „zdolność i gotowość do wykonywania zadań na określonym poziomie” (za O.H. Jenkinsem), „wyuczana umiejętność robienia rzeczy dobrze, sprawności niezbędne do radzenia sobie z problemami” (wg D. Fontany), oraz „szczególną właściwość wyrażająca się w demonstrowaniu na wyznaczonym poprzez społeczne standardy poziomie, umiejętności adekwatnego zachowania” (za M. Czerepaniak-Walczak). Dalej podkreśla, że „charakterystyczną cechą kompetencji jest jej podmiotowy charakter. Kompetencje są własnością określonej osoby. Szczególnym zaś atrybutem kompetencji jest dynamika

⁸ *Ibidem*, s. 59-60.

⁹ E. Musiał, *Kompetencje nauczyciela w e-learningu*. [w:] *Edukacja jutra*, tom 2, (red.) K. Denek, K. Zatoń, A. Kwaśna, Wrocław 2008, s. 259.

ujawniająca się w działaniu, w relacji człowieka z rzeczywistością¹⁰. Zaprezentowane rozumienie kompetencji związane jest z kategorią podmiotowych dyspozycji, sprawności, umiejętności czy też zdolności, które poddawane są operacjonalizacji, poprzez sprowadzanie ich do postaci obserwowalnych i mierzalnych dyspozycji człowieka¹¹. W świetle powyższych sformułowań każdy człowiek może nabyć określone kompetencje – w tym również kompetencje techniczno-medialne. Niestety, w świetle teorii socjologicznych prawda wygląda inaczej. Zapewne większości z nas znane są klasyczne teorie reprodukcji kulturowej Pierre'a Bourdieu, Paula Willis'a czy Basila Bernsteina, sądzę więc iż dla potrzeb artykułu wystarczy niewielka wzmianka.

W koncepcji Pierre'a Bourdieu kapitał kulturowy determinuje życie jednostki. O kapitale kulturowym pisze, jako o sumie „możliwości, rzeczywistych lub mogących zaistnieć, które przypadają w udziale jednostce lub grupie z tytułu posiadania trwałej sieci relacji [społecznych]”. Zdaniem Pierre'a Bourdieu, kapitał ten może przybierać zróżnicowane formy. Z jednej strony, kapitał kulturowy jest „instrumentem komunikacji”, z drugiej – „instrumentem dominacji”. Dla Pierre'a Bourdieu istotną rolę w reprodukcji, zarówno w biologicznej, jak i społecznej odgrywa rodzina. Jest ona miejscem gromadzenia kapitału i miejscem jego transmisji między pokoleniami. Istotnym miejscem reprodukcji kapitału kulturowego jest szkoła, przy czym podkreśla, że powodzenie szkolne jest silnie związane z poziomem edukacji rodziców¹². Paul Willis, z kolei, w swoim modelu teoretycznym jest szczególnie zainteresowany formami opozycji dzieci robotników w szkole. Dokonał porównania zachowań tych dzieci robotniczych, które występują w opozycji do dominującej kultury szkoły, z tymi które były wobec niej konformistyczne. W wyniku dialogu szkoły z uczniem, dochodzi do zjawiska samowykluczania, młodzież Paula Willis'a odnosi pyrrusowe zwycięstwo, powiela status swoich rodziców i podejmując pracę fizyczną, która jest zresztą przez nich świadomie gloryfikowana¹³. Basil Bernstein badaniami objął dwie zasadnicze klasy społeczeństwa miejskiego: klasę średnią (middle class) i klasę niewykwalifikowanych robotników (working class). W swoich badaniach analizuje on zjawisko braku awansu kulturalnego i materialnego nisko położonych w hierarchii grup społecznych – trudności w nauce powodujące bardzo wczesne przerywanie nauki, w konsekwencji czego słuchaczami szkół wyższych zostają w większości młodzi ludzie pochodzący z klasy średniej. Socjolingwistyczna teoria Basila Bernsteina, ukazuje, że kapitał kulturowy, szczególnie rozwinięty kapitał językowy otrzymany w domu rodzinnym może zapewnić awans kulturowy jednostce, z kolei ograniczony kapitał językowy powoduje niepewność kulturową owocująca brakiem kulturowego bezpieczeństwa¹⁴.

¹⁰ W. Strykowski, *Kompetencje współczesnego nauczyciela*, „Neodidagmata” 2005, nr 27/28, s. 15.

¹¹ E. Baron-Polańczyk, *Desygnaty kompetencji zawodowych nauczycieli*. „Problemy Profesjologii” 2007, nr 2, s. 85-100.

¹² Teorię reprodukcji kapitału kulturowego Pierre'a Bourdieu opisano szerzej w: D. Czajkowska, *Reprodukcja kapitału szkolnego na poziomie szkolnictwa wyższego – egzemplifikacje francuskie*, „Neodidagmata”, 2005, nr 27/28, s. 120-124.

¹³ Teorię reprodukcji kulturowej w ujęciu Paula Willis'a opisano szerzej w: D. Czajkowska, *Młodzież, kapitał kulturowy i sukces życiowy, czyli o kilku paradoksach nierówności społecznej*. [w:] *Młodzież wobec nieogodzonej przyszłości*. (red.) R. Leppert, B. Wojtasik, Z. Melosik, Wrocław 2005, s. 81-83.

¹⁴ Socjolingwistyczną teorię Basila Bernsteina opisano szerzej w: D. Czajkowska-Ziobrowska, *Pomiędzy dialogiem a przemocą w szkole. Rola dialogu i przemocy w reprodukowaniu kapitału szkolnego*. [w:] *Bezpieczna szkoła. Bezpieczny uczeń. Edukacja wobec zagrożeń szkolnych*. (red.) D. Czajkowska-Ziobrowska, A. Zduniak (red.). Poznań 2007, s. 22-25.

Teorie te pozwalają wyjaśnić przyczyny awansu jednych i niepowodzeń kulturowych innych grup społecznych. Ukazują, że kapitał kulturowy odziedziczony po rodzicach niezwykle często determinuje życie jednostki. Uogólniając, zakładają one, że młode pokolenie skazane jest na powielanie statusu społecznego swoich rodziców. W społeczeństwie współczesnym, dziedziczona znajomość symboli i praktyk kulturowych w społeczeństwie współczesnym powinna zostać uzupełniona o praktyki i symbole charakterystyczne dla współczesnej kultury. Niestety w świetle powyższych teorii, zdobycie owych praktyk staje się czasami wręcz niemożliwe ze względu na barierę kulturową czy ekonomiczną (również nierozzerwalną z dziedziczonym kapitałem kulturowym). Okazuje się bowiem często, że zarówno starsze jak i młodsze pokolenie nie korzysta z możliwości kształcenia, korzystania z kultury (bardziej czy mniej wysublimowanej), nie zawsze dlatego, iż nie odczuwa takiej potrzeby, a dlatego iż ze względów ekonomicznych nie może sobie na to pozwolić. Zdarza się, że zarówno rodzice jak i dzieci nie chodzą do kina, ponieważ bilet do kina przekracza ich możliwości finansowe. Nie posługują się komputerem, odtwarzaczem DVD, telefonami komórkowymi, kartami płatniczymi czy bankomatowymi, ponieważ ich nie posiadają. Zarówno nieposiadanie jak i nieumiejętność posługiwania się wymienionymi powyżej atrybutami dzisiejszego społeczeństwa, powoduje brak poczucia bezpieczeństwa w poruszaniu się we współczesnym świecie.

Spółczesne społeczeństwo zrodziło potrzebę wyodrębnienia w naukach pedagogicznych – *Pedagogiki medialnej*. Edukacja medialna jest kształceniem zmierzającym do „wyposażenia dzieci, młodzieży i osób dorosłych w określoną wiedzę i umiejętności, pozwalające na świadomy i krytyczny odbiór przekazów medialnych, w szczególności komunikatów przekazywanych przez mass media, a także na posługiwanie się mediami jako narzędziami opisywania świata, rozwoju intelektualnego i komunikowania się wzajemnego”¹⁵. Czy też jak określa Renata Kozieł za B. Siemienieckim edukacja medialna „ma do spełnienia następujące cele: wyrabianie dystansu intelektualnego do dostarczanych przez media informacji; tworzenie u odbiorcy umiejętności analizy tych informacji; nabycie umiejętności analizy tych informacji; nabycie umiejętności poruszania się wśród ogromu informacji, trafnego wydobywania wiadomości potrzebnych przy podejmowaniu decyzji; poznanie wiedzy o mediach, ich języku, warsztacie tworzenia komunikatu medialnego; nabycie kompetencji rozpoznawania profili ideowego mediów, ich genezy, powstania i rozwoju, a także struktury właścicielskiej; nabycie umiejętności utrzymania własnej tożsamości i kontroli nad swoimi poczynaniami w sieci”¹⁶. Tak więc, kompetencja medialna to „umiejętność korzystania z przekazów medialnych wymagająca dekodowania komunikatów”¹⁷. „Poprzez kształcenie i wychowanie medialne, należy przygotować całe pokolenia do racjonalnego korzystania z nowych technologii, narzędzi i informacji”¹⁸. L. Mastermann podaje przyczyny dla których należy kształcić w dziedzinie mediów. Jako pierwszą podaje „wysoką konsumpcję mediów i wysycenie mediami współczesnych społeczeństw”, kolejną „ważność ideologiczną mediów i ich wpływ na kształtowanie

¹⁵ J. Skrzypczak (red.), *Popularna encyklopedia Mass Mediów*, Poznań 1999, s. 117.

¹⁶ R. Kozieł, *Edukacja medialna w opinii rodziców uczniów klas I-III Szkoły Podstawowej*, [w:] *Edukacja dla bezpieczeństwa. Bezpieczeństwo Regionalne. Wyzwania edukacyjne*, (red.) D. Czajkowska-Ziobrowska, A. Zduniak, Poznań 2008.

¹⁷ *Popularna encyklopedia mass mediów*, (red.) J. Skrzypczak, Poznań, 1999, s. 249.

¹⁸ I. Rudnicka, *Wykorzystanie multimedialnych pomocy dydaktycznych w nauczaniu przedmiotów humanistycznych*, [w:] *Edukacyjne zagrożenia i wyzwania młodego pokolenia*, tom 1, (red.) D. Czajkowska-Ziobrowska, A. Zduniak, Poznań 2009, s. 147.

się przemysłu”, oraz „wzrost znaczenia mediów w zarządzaniu i tworzeniu informacji oraz ich szerzenie przez media” ponadto „wzrastającą penetrację mediów w codzienne życie człowieka”, jak również „wzrastającą ważność komunikacji i informacji wizualnej we wszystkich dziedzinach życia”, oraz „ważność edukacji w zakresie mediów, która ma za zadanie sprostać wymaganiom przyszłości” i wreszcie „szybko narastające narodowe i międzynarodowe naciśki na uprzemysłowienie informacji”¹⁹. Z kolei termin „media w edukacji” Wacław Strykowski charakteryzuje jako „różnego rodzaju przedmioty, urządzenia i materiały, a także instytucje (radio, telewizja, Internet), które umożliwiają zdobywanie informacji lub przekazują informacje od nadawcy do odbiorcy w formie komunikatów skonstruowanych ze słów, obrazów i dźwięków. (...) Zgodnie z tą definicją do mediów zaliczamy więc: wszelkie materiały drukowane i obrazowe, modele, przezrocza, foliogramy, nagrania magnetofonowe, programy telewizyjne, audycje radiowe, programy wideo, programy komputerowe, programy multimedialne, zasoby Internetu”²⁰.

Do edukacji medialnej dochodzi jeszcze konieczność nabycia edukacji technicznej. Słowo technika, z gr. *technē*, sztuka, umiejętność. Pojęcie edukacja techniczna możemy wytłumaczyć więc jako nabywanie pewnych umiejętności, ze szczególnym zaakcentowaniem umiejętności wytwarzania dóbr materialnych. W dzisiejszym społeczeństwie pojęcie techniki związane jest z rozwojem (budową maszyn, konstruowaniem coraz to nowszych samochodów, domami pasywnymi, informatyką czy rozwojem mediów: TV, telefonii komórkowej, Internetu). Edukacja techniczna odgrywa istotną rolę w świecie poprzez stworzenie wykwalifikowanej z jednej strony siły roboczej, zwiększanie wydajności przemysłowej, z drugiej, poprawę jakości życia. Edukacja techniczna obejmuje kursy i programy w dziedzinie inżynierii, technologii, zarządzania, architektury, urbanistyki, farmacji, hotelarstwo i gastronomia technologii. Wykształcenie techniczne odgrywa istotną rolę w rozwoju społecznym i gospodarczym kraju i świata.

Edukacja techniczno-medialna ma więc, służyć korzystaniu z mediów poprzez rozumienie przekazu medialnego, na przykład reklamy telewizyjnej, jak również – wyposażyć w techniczne umiejętności korzystania przykładowo z nowoczesnego odbiornika TV, DVD, czy telefonu komórkowego. W powyższym kontekście, należy podkreślić, że media podlegają nieustannym zmianom. „Media audialne i audiowizualne zmieniając się, dostosowują się do potrzeb odbiorców, ale także poszukują nowych obszarów, które czynią je bardziej atrakcyjnymi. Wkraczają w ten sposób poza zamkniętą formułę nadawców treści, otwierają się na kontakt z odbiorcą i starają się być bardziej interaktywne”²¹. Młodzi ludzie, jeżeli mają stworzone ku temu warunki, bardzo szybko potrafią wyłonić te zmiany. W sytuacji, kiedy zostają pozbawieni możliwości bieżącego zdobywania kompetencji techniczno-medialnych doznają w pewnym sensie wykluczenia. Paradoksalnie „w dobie tzw. „czwartej rewolucji” technika daje możliwość zniesienia przekonania o elitarności nauki, gdyż usuwa dotychczasowe bariery, otwiera możliwości masowego korzystania z informacji, tym samym urealnia się edukacja

¹⁹ J. Ławniczak. *Edukacja medialna w szkolnych programach nauczania w Anglii i Niemczech*, „Neodidagmata” 2005, nr 27/28, s. 132.

²⁰ W. Strykowski, *Media wyznacznikiem zmian w edukacji*, „Neodidagmata”, 2003, nr 25/26, s. 28.

²¹ K. Bogusz-Żebrowska. *Możliwości dialogu w przestrzeni medialnej na przykładzie społecznego znaczenia nekrologów prasowych*, [w:] *Pedagogika dialogu. Dialog warunkiem rozwoju osobowego i społecznego*, (red.) E. Dąbrowska, D. Jankowska. Warszawa 2008, s. 227.

przez całe życie jednocześnie pozwalając na indywidualizację dochodzenia do wiedzy i korzystania z niej²². Niestety nadal, jak zauważa Beata Stachowiak, „jednym ze źródeł podziałów we współczesnym świecie jest dostęp do technologii informacyjno-komunikacyjnych”²³.

Problem może pojawić się bardzo wcześnie – już na etapie życia szkolnego, ponieważ rozwój technologii nie omija również edukacji. Jak pisze Waław Strykowski, „istotnym wyznacznikiem zmian organizacji procesu kształcenia, a tym samym podniesienia jego efektywności, jest zastosowanie w realizacji procesu tradycyjnych i nowoczesnych środków dydaktycznych, zwanych dzisiaj coraz powszechniej mediami”. Ową potrzebę argumentuje faktem, że „media, zwłaszcza multimedia interaktywne, są dla dzieci współczesnych (tzw. Dzieci mediów) atrakcyjnymi źródłami informacji, a także wymuszają nową organizację procesu nauczania i uczenia się, opartą na samodzielnym poszukiwaniu informacji przez uczniów”²⁴. Technologie wprowadzane do edukacji mają więc zadanie wspomagające proces nauczania i wychowania. Najczęściej do technologii edukacyjnych zalicza się technologie informatyczne w edukacji, technologie informacyjne w edukacji, technologie komunikacyjne w edukacji oraz technologie multimedialne w edukacji. Z najczęściej stosowanych technologii edukacyjnych, stosowanych w edukacji, możemy wskazać sprzęt komputerowy i technologie informatyczne, programy użytkowe, prezentacje, grafikę, prasę, radio, telewizję, Internet, książki, elektroniczne zasoby bibliotek, filmy, płyty edukacyjne, tablice informacyjne, billboardy, plakaty. Z jednej strony pełnią one niezaprzeczalnie pozytywną rolę: poznawczo-kształcącą, emocjonalno-motywacyjną, działaniowo-interakcyjną²⁵. Z drugiej mogą stanowić poważny problem i barierę edukacyjną dla uczniów, którzy nie potrafią z nich korzystać. Nie potrafią, ponieważ nie posiadają odpowiednich ku temu kompetencji. Z założenia „następuje w praktyce szkolnej zmiana paradygmatu edukacyjnego: nauczanie podające ustępuje pola nauczaniu poszukującemu i multimedialnemu. Uczeń staje się aktywnym i samodzielnym podmiotem, który w celu rozwiązania zadania lub problemu korzysta z całego kompleksu źródeł wiedzy, czyli mediów edukacyjnych”²⁶. Zmiana owego paradygmatu nie przez wszystkich postrzegana jest korzystnie: zarówno nauczycieli jak i uczniów. Dzieje się tak, bowiem, paradoksalnie, w skomputeryzowanym społeczeństwie, najczęściej dużym problemem jest obsługa komputera zarówno dla tych, którzy posiadają sprzęt komputerowy w domu, jak i tych, którzy go nie posiadają. Dzieci oraz młodzież niejednokrotnie pobijają kolejne rekordy grając w gry komputerowe a niestety nie potrafią edytować najprostszego tekstu. Bardzo często korzystając z Internetu doskonale wiedzą na jakich stronach znajdują najnowsze plotki na temat gwiazd pop-kultury, a nie potrafią korzystać z słowników internetowych czy czasopism tematycznych. Warto w tym miejscu wspomnieć, że „ekspansja mediów towarzysząca procesom technologicznego postępu, niesie ze sobą nie tylko optymalizację procesów komunikowania i doskonalenia narzędzi pracy człowieka, ale również ogromne zagrożenie, zwłaszcza w sferze

²² T. Kłosińska. *Miejsce technologii informacyjnej w edukacji wczesnoszkolnej*, [w:] *Edukacyjne zagrożenia i wyzwania młodego pokolenia*, tom 1, (red.) D. Czajkowska-Ziobrowska, A. Zduniak, Poznań 2009, s. 193.

²³ B. Stachowiak. *Młodzież wobec wykluczenia cyfrowego*, [w:] *Edukacyjne zagrożenia i wyzwania młodego pokolenia*, tom 1, D. Czajkowska-Ziobrowska, A. Zduniak, Poznań 2009, s. 168.

²⁴ W. Strykowski. *Media wyznacznikiem zmian w edukacji*, „Neodidagmata”, 2003, nr 25/26, s. 25.

²⁵ M. Śniadkowski. *Nowoczesne technologie edukacyjne – szanse i zagrożenia w perspektywie edukacji jutra*, [w:] *Edukacja jutra*, tom 1, (red.) K. Denek, T. Koszczyc, W. Wiesner, Wrocław 2008, s. 379-380.

²⁶ W. Strykowski. *Media wyznacznikiem zmian...*, op. cit., s. 25.

kształtowania postaw ludzi i społecznego oddziaływania środków masowego przekazu²⁷. Dzieje się tak, ponieważ korzystając ze środków masowego przekazu zarówno młody człowiek jak i dorosły powinien pamiętać, że w tłoku nadmiaru informacji, „istotne jest wyłonienie informacji, z którymi koniecznie należy się zapoznać, informacji z którymi według uznania można się zapoznać, informacji, które mogą pomóc pozytywnie się wyróżnić i informacji, które nie są nam potrzebne”²⁸. Niestety często się o tym zapomina i przykładowo wchodząc na stronę internetową w celu odszukania konkretnej informacji przeskakujemy ze strony na stronę zapominając, co było powodem odwiedzenia stron www.

Warto również dodać, że pomimo iż „konceptcja kształcenia multimedialnego stała się obecnie wiodącym paradygmatem i symbolem współczesnej szkoły” nie zawsze są spełnione odpowiednie ku temu warunki. W efektywności kształcenia multimedialnego ogromną rolę odgrywa odpowiednie wyposażenie i urządzenie pomieszczeń dydaktycznych oraz nauczycieli o odpowiednich kompetencjach zarówno medialnych jak i technicznych²⁹.

Pojawia się jeszcze jeden kontekst analizowanego problemu. Otóż, w społeczeństwie informacyjnym, coraz częściej kształcenie podejmuje nie tylko dzieci ale i ludzie dorośli. Mówiąc o kształceniu mam na myśli zarówno kształcenie akademickie jak i tematyczne kursy dokształcające. Wychodząc z założenia, że „wykorzystywany w sposób rozważny Internet może być wygodnym narzędziem wzbogacającym tradycyjną dydaktykę szkolną i akademicką”, coraz częściej tworzy się systemy e-learningowe czy kursy online³⁰. Wykorzystywanie technologii informacyjnych we współczesnej szkole, życiu zawodowym czy życiu codziennym jest coraz częstsze, niestety, dla dorosłych często korzystanie z multimedii jest istotnym problemem. Pracownicy wielu firm zobowiązani zostają przez pracodawcę do korzystania z powyższego sposobu dokształcania. Na porządku dziennym staje się również korzystanie w pracy już nie tylko z komputera, ale i Internetu. Dla wielu osób skomputeryzowane stanowisko pracy równe jest – z utratą pracy. Wielu dorosłych nie potrafi przestawić się na nowoczesne stanowisko pracy – praca zamiast ulec przyspieszeniu i ułatwieniu, w ich odczuciu została utrudniona nowoczesnymi technologiami, którymi niestety nie potrafią się posługiwać.

Podsumowanie

Konceptcja Margareth Mead ukazuje, w jaki sposób w kulturach prefiguratywnych rodzice przyjmują od dzieci wiedzę, komponenty kulturowe pomagające w bardziej plastycznym funkcjonowaniu w świecie i mniej lub bardziej bezpośrednio związane z pop kulturą np. obsługa komputera, Internetu, czy telefonu komórkowego. Pokolenie, które na świat przyszło po

²⁷ B. Jakubczak, *Etyka i społeczna odpowiedzialność w wykorzystaniu mediów w edukacji*, [w:] *Edukacyjne zagrożenia i wyzwania młodego pokolenia*, tom 1, (red.) D. Czajkowska-Ziobrowska, A. Zduniak, Poznań 2009, s. 187.

²⁸ P. Ziobrowski, *Informatyczne systemy zarządzania i ich bezpieczeństwo*, [w:] *Sposoby budowania przewagi konkurencyjnej przedsiębiorstwa*, *Zeszyty Naukowe Gnieźnieńskiej Wyższej Szkoły Humanistyczno-Menedżerskiej „Milenium”*, 2009, nr 1(3), s. 118.

²⁹ W. Strykowski, *Media wyznacznikiem zmian...*, op. cit., s. 32-33.

³⁰ I. Pulak, *E-generacja – implikacje edukacyjne*, [w:] *Edukacja jutra*, tom 1, (red.) K. Denek, T. Koszyc, W. Wiesner (red), Wrocław 2008, s. 377.

roku 1980, dorastające w świecie komputerów i Internetu w literaturze określane jest terminem e-generacja, Net Generation (pokolenie sieci), Generacja Y, Millenium Kids, Internet Generation (igen), czy pokoleniem SMS-ów³¹. Współczesny człowiek dla pełnego uczestnictwa w życiu społecznym, zawodowym i kulturowym zobowiązany jest posiadać tajniki edukacji medialnej, gdyż „edukacja medialna ma za zadanie przygotowanie do właściwego i krytycznego odbioru mediów jako narzędzi przekazu informacji oraz kształtowanie postaw i wartości, przygotowywanie się do posługiwania się mediami jako narzędziami pracy intelektualnej i pracy zawodowej”³². Dochodzi do tego konieczność nabywania umiejętności technicznych pomocnych w obsłudze komputera, Internetu, nagrywarki DVD czy telefonu komórkowego. Kompetencje techniczno-medialne łatwiej nabywają dzieci niż dorośli. Dochodzi obecnie do sytuacji, kiedy to dzieci uczą swoich rodziców (a nie odwrotnie – jak było dawniej) posługiwania się narzędziami w postaci pilota telewizyjnego, laptopa czy PenDrive. Posiadanie wiedzy i umiejętności techniczno-medialnej jest konieczne dla poczucia bezpieczeństwa dnia codziennego zarówno Dorosłych jak i dzieci, ponieważ niemożliwym staje się funkcjonowanie w społeczeństwie bez umiejętności obsługi bankomatu (kiedy każdy pracownik jest już zobowiązany do posiadania konta bankowego), obsługi komputera (nie tylko koniecznej bardzo często w życiu zawodowym, ale i prywatnym – przykładowo w celu skorzystania z katalogu bibliotecznego) czy Internetu (kiedy to nauczyciele bardzo często zobowiązują uczniów do poszukiwania koniecznych informacji na stronach internetowych). Człowiek, który nie posiada kompetencji techniczno-medialnych bardzo często czuje się zagubiony we współczesnym świecie.

Bibliografia

- Baron-Polańczyk E., *Desygnaty kompetencji zawodowych nauczycieli*, „Problemy Profesjologii” 2007, nr 2.
- Bogusz-Żebrowska K., *Możliwości dialogu w przestrzeni medialnej na przykładzie społecznego znaczenia nekrologów prasowych*, [w:] *Pedagogika dialogu. Dialog warunkiem rozwoju osobowego i społecznego*. (red.) E. Dąbrowska, D. Jankowska, Warszawa 2008.
- Czajkowska D., *Reprodukcja kapitału szkolnego na poziomie szkolnictwa wyższego – egzemplifikacje francuskie*, „Neodidagmata”. 2005, nr 27/28.
- Czajkowska D., *Młodzież, kapitał kulturowy i sukces życiowy, czyli o kilku paradoksach nierówności społecznej*, [w:] *Młodzież wobec niegościnnej przyszłości*, (red.) R. Leppert, B. Wojtasik, Z. Melosik (red.), Wrocław 2005.
- Czajkowska-Ziobrowska D., *Pomiędzy dialogiem a przemocą w szkole. Rola dialogu i przemocy w reprodukowaniu kapitału szkolnego*, [w:] *Bezpieczna szkoła. Bezpieczny uczeń. Edukacja wobec zagrożeń szkolnych*, (red.) D. Czajkowska-Ziobrowska, A. Zduniak (red.), Poznań 2007.
- Durand J.-P., R. Weil, *Sociologie contemporaine*. Paris 1994.
- Gasset J.O.Y. *Bunt mas*, Warszawa 1995.
- Griese H.M., *Socjologiczne teorie młodzieży. Wprowadzenie*, Kraków 1996.
- Jakubczak B., *Etyka i społeczna odpowiedzialność w wykorzystaniu mediów w edukacji*, [w:] *Edukacyjne zagrożenia i wyzwania młodego pokolenia*, tom 1. (red.) D. Czajkowska-Ziobrowska, A. Zduniak, Poznań 2009.

³¹ *Ibidem*, s. 373-374.

³² J. Ławniczak, *op. cit.*, s. 131.

- Kozieł R., *Edukacja medialna w opinii rodziców uczniów klas I-III Szkoły Podstawowej*, [w:] *Edukacja dla bezpieczeństwa. Bezpieczeństwo Regionalne. Wyzwania edukacyjne*, (red.) D. Czajkowska-Ziobrowska., A. Zduniak, Poznań 2008.
- Kłosińska T., *Miejsce technologii informacyjnej w edukacji wczesnoszkolnej*, [w:] *Edukacyjne zagrożenia i wyzwania młodego pokolenia*, tom 1, (red.) D. Czajkowska-Ziobrowska, A. Zduniak, Poznań 2009.
- Ławniczak J., *Edukacja medialna w szkolnych programach nauczania w Anglii i Niemczech*, „Neodidagmata” 2005, nr 27/28.
- Mead M., *Kultura i tożsamość, Studium dystansu międzypokoleniowego*, Warszawa 1978.
- Musiał E., *Kompetencje nauczyciela w e-learningu*, [w:] *Edukacja jutra*, tom 2, (red.) K. Denek, K. Zatoń, A. Kwaśna (red.), Wrocław 2008.
- Popularna encyklopedia mass mediów*, (red.) Skrzypczak J., Poznań 1999.
- Pulak I., *E-generacja – implikacje edukacyjne*, [w:] *Edukacja jutra*, tom 1, K. Denek, T. Koszyc, W. Wiesner (red), Wrocław 2008.
- Rudnicka I., *Wykorzystanie multimedialnych pomocy dydaktycznych w nauczaniu przedmiotów humanistycznych*, [w:] *Edukacyjne zagrożenia i wyzwania młodego pokolenia*, (red.) D. Czajkowska-Ziobrowska. A. Zduniak. tom 1, Poznań 2009.
- Stachowiak B., *Młodzież wobec wykluczenia cyfrowego*, [w:] *Edukacyjne zagrożenia i wyzwania młodego pokolenia*, tom 1, (red.) D. Czajkowska-Ziobrowska, A. Zduniak, Poznań 2009.
- Strykowski W., *Kompetencje współczesnego nauczyciela*, „Neodidagmata” 2005, nr 27/28.
- Strykowski W., *Media wyznacznikiem zmian w edukacji*, „Neodidagmata” 2003, nr 25/26.
- Skrzypczak J. (red.), *Popularna encyklopedia Mass Mediów*, Poznań 1999.
- Śniadkowski M., *Nowoczesne technologie edukacyjne – szanse i zagrożenia w perspektywie edukacji jutra*, [w:] *Edukacja jutra*, tom 1, (red.) K. Denek, T. Koszyc, W. Wiesner, Wrocław 2008.
- Ziobrowski P., *Informatyczne systemy zarządzania i ich bezpieczeństwo*, [w:] *Sposoby budowania przewagi konkurencyjnej przedsiębiorstwa* „Zeszyty Naukowe Gnieźnieńskiej Wyższej Szkoły Humanistyczno-Menedżerskiej „Milenium”, 2009, nr 1(3).

Recenzent: E. Baron-Polańczyk